

לקבלת העלון במייל
יש לשלוח בקשה
לכתובת המופיעה למטה

מים זכים

זורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת וארא

דהנה ידוע ומפורסם, מש"כ מרן הרב מבריסק זצ"ל, בספרו על התורה, לגבי מכת ברד, וז"ל 'ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד בקל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים - נראה מלשון הכתוב, כי הברד לא ירד, [אלא] רק במקום שהי' שם אדם או בהמה או עשב השדה, דאל"כ למה פרטן הכתוב, הלא פשיטא דכשברד יורד, יורד על כל מה שימצא'.

'וכן מה שנאמר למעלה, 'ועתה שלח העז את מקנך' וגו', י"ל דכך היתה הנבואה, דאם יהיו בבית, לא ירד עליהם הברד ולא יזיקם, ורק על אותם אשר ימצאו בשדה ולא יאספו הביתה, עליהם ירד הברד ומתו, ולא משום דהבית הי' שמירה לענין הברד, רק דמעיקרא לא ירד עליהם הברד כלל' עכ"ל.

- ד -

ולכאז' צ"ב טובא בזה, דהרי בפשטות י"ל, דכל האנשים שהיו בשדה בזמן מכת ברד, מתו בתוך זמן קצר, דהא כתיב בקרא, שהייתה אש מתלקחת בתוך הברד, וא"כ י"ל שלאחר זמן קצר מאז שהאש התחילה לשרוף אותם, כבר לא נשאר זכר מהאנשים שהיו בשדה.

ולפי דברי מרן הגרי"ז הנ"ל, שהברד לא ירד בכל ארץ מצרים, אלא ירד רק על האנשים והבהמות ועשב השדה, א"כ נמצא שלאחר זמן קצר מאז שהתחילה מכת ברד, הברד כבר הפסיק לרדת, כיון שכבר לא נשאר מהאנשים והבהמות ועשב השדה שום זכר, ולדברי הגרי"ז הנ"ל, הברד לא ירד סתם כך על אדמת ארץ מצרים.

וא"כ צ"ע טובא בזה, דהא כתיב בקרא, שפרעה ביקש ממשה ואהרן, שיתפללו לה' שיפסיק לרדת ברד, ולדברי המדרש הנ"ל, הי' זה כבר לאחר שבעה ימים שמכת ברד הייתה במצרים, - ומוכח שהברד ירד בכל השבעה ימים, ולא רק ביום הראשון, וא"כ לכאז' צ"ב טובא בדברי הגרי"ז הנ"ל.

- ה -

ויתכן לבאר בזה כפי ביאורו הנפלא, של המגיד הנודע הרב הגאון ר' שלמה לוונשטיין שליט"א, - דהנה בפשטות רגילים לתאר את מכת ברד, בכך שאמנם מייד בתחילת המכה, עניין המכה הי' בזה שכל המצרים והבהמות שהיו בשדה מתו.

אך אצ"כ כל עניין המכה הי', רק בכך שהברד המשיך לרדת שבעה ימים, וכל המצרים היו נצורים בבתיים בלא שום אפשרות לצאת, והיו גם קולות אלוקים שמאוד הפחידו אותם, אך מ"מ מכת המוות של הברד הייתה רק בתחילה.

- ו -

אמנם רבי שלמה לוונשטיין שליט"א ביאר (ו'ומתוק האור', פרשת וארא עמ' תב), שלפי דברי הגרי"ז הנ"ל יש לומר, שתיאור מכת ברד הי' הרבה יותר מעניין, וכדלהלן (עם שינויים קלים).

דהנה מבואר בקרא, שמשה רבינו התרה בפרעה, שיכניסו את כל האנשים והבהמות לבתים, בכדי שלא ימותו במכת ברד, - ומעתה י"ל, דמשה רבינו התרה בהם, שיכנסו כולם לבתים, ושעד להודעה חדשה לא יעזו לצאת, משום שכל מי שיצא מביתו, ימות ממכת הברד.

ויט משה את מטהו על השמים וה' נתן קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים: (ט, כג).

'כיצד הי' הברד יורד, בתחילה היו הברקים מבריקין, והרעמים מרעימין, והארץ רועדת... והחצצות נופלות... ואין שם מטר אלא ברד...' (מדרש הגדול).

'רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד - יכול כולה, ואפי' שכנים גויים שבתוכה לא נילקו, ת"ל 'רק', ואומר 'אשר שם בני ישראל', במקום ישראל לא ירד, במקומות אחרים ירד' (שם).

ויעוי' במש"כ הנצי"ב ב'העמק דבר' וז"ל, 'רק בארץ גשן... לא היה ברד - אבל הקולות נשמעו גם שם, וכדאיתא בברכות (נט). שקולות של רעמים באים לפשט עקמימות שבלב, וזה הי' נדרש אז הרבה', עכ"ל.

והנה רבינו מרן הגרי"ז שטינמן זצ"ל הסתפק, האם הי' אפשר לברך על הקולות שנשמעו במכת ברד, וכן על הקולות שנשמעו במעמד מתן תורה, את הברכה שמברכים בשמיעת רעמים, - ומרן זצ"ל נשאר ביש לעיין בזה (אילת השחר על התורה, שם).

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה קיי"ל דמעיקר הדין אפשר לברך על הרעמים, את ברכת 'עושה מעשה בראשית' (וכמבואר במשני"ב סי' רכז, ה), אך מ"מ לכאז' י"ל, דבמכת ברד לא יכלו לברך 'עושה מעשה בראשית', כיון דהברד הרי לא הגיע מכח הטבע, שטבע הי' בבריאה בששת ימי בראשית.

אך מ"מ אכתי יש לדון, האם הם יכלו לברך 'שכוחו וגבורתו מלא עולם', משום דאע"פ דכוונת הברכה הנ"ל היא, 'ברוך הנותן כח להטבע להראות כח יוצר בראשית, כדי שייראו מלפניו' וכמבואר במשני"ב (שם ס"ק ז), - אך מ"מ י"ל, שהם יכלו לברך את הברכה הנ"ל, ולכוין ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם, שמראה כעת בידו החזקה את כוחו וגבורתו, ודו"ק ואכמ"ל בזה.

ולגבי עצם ספיקו של מרן זצ"ל, יתכן לומר דהדבר תליא במחלו' גדולי הדור, שהובאה בספר 'שער העיני' (עמ' עז הע' טו), עיי"ש ודו"ק ואכמ"ל בזה.

- ב -

והנה אי נימא שהיו ת"ח מבני ישראל, שבירכו על הרעמים שנשמעו במכת ברד, את ברכת 'שכוחו וגבורתו מלא עולם' וכנ"ל, א"כ יש מקום לדון ולפלפל טובא, כמה פעמים הם בירכו את הברכה הנ"ל, במשך כל הזמן שהייתה מכת ברד, וכדלהלן.

דלכאז' בפשטות הי' נראה לומר, דהם בירכו את הברכה הנ"ל ז' פעמים (או ח' פעמים, ואכמ"ל בזה), כיון דאיתא במדרש (עי' בשמו"ר פ"ט, יב - ובדברים רבה פ"ז, ט), דכל מכה ומכה נמשכה שבעה ימים, וקיי"ל במשני"ב (סי' רכז, ח) שיש לחזור ולברך שוב על הברקים והרעמים בכל יום ויום, עיי"ש.

- ג -

אמנם יש מקום לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

במלוא עוזה, אך מ"מ הרי בעוד זמן מועט יירד שוב מטח חדש של ברד, וא"כ הם לא הסיחו דעתם כלל, מירידת הברד ומהברקים והרעמים, במשך כל שבעת ימי הברד, וא"כ יש מקום לומר שהם לא יכלו לברך יותר מפעם אחת בכל יום ויום, (ומי"מ פעם אחת בכל יום צריך לברך, ואפי' כאשר לא נתפזרו העבים, ע"י במשני"ב שם ס"ק ח).

- י -

אמנם באמת אכתי יש לעי' ולפלפל טובא בזה, משום דיתכן דאע"פ דבני ישראל ידעו, שמכת ברד תימשך לפחות ז' ימים, ולא הי' להם היסח הדעת מזה כלל, אך מ"מ יש לדון דהם יכלו לברך שוב, בכל פעם ופעם שהתחדשה שוב ירידת הברד, וכדלהלן.

דהנה בשעה שעסקנו בפילפול הנ"ל, גבי מכת ברד שהייתה במצרים, התעוררו לדון בנידון חדש, שכמדומה שנידון זה לא הוזכר עד היום כלל בדברי הפוסקים, וכדלהלן.

דהנה לאחר חתימת ספר המשנה ברורה, נוצרה בזמנינו מציאות חדשה, שיש לדון האם בכוחה של המציאות החדשה, לשנות את האי דינא דנתפזרו העבים הנ"ל, - דהנה כיום ניתן לשמוע מהחזאים, את תחזית מזג האוויר החזויה לבוא אלינו, ולפעמים שומעים בתחזית, שבבוקר יהי' גשום עם ברקים ורעמים, ובצהריים תהי' הפוגה מהגשמים, ואחר הצהריים יתחדשו שוב הגשמים עם ברקים ורעמים.

ומעתה יש לדון, באחד שמע בבוקר את התחזית, וברך אז על הברקים והרעמים, ואח"כ בצהריים הייתה הפוגה, ונתפזרו העבים והשמים נטהרו וזכו לגמרי מעבים, - אך הוא זוכר את תחזית מזג האוויר, והוא יודע שהפוגה בגשמים הינה הפוגה זמנית, ובעוד זמן מה, הגשמים עתידים להתחדש עם ברקים ורעמים, - **האם דינו לברך שוב על הברקים והרעמים שיבואו אח"כ, - או"ד דאין לו לברך, משום דלא הסיח דעתו מהברקים והרעמים.**

- יא -

והצעתי את הספק הנ"ל, קמ"י הגאון רבי אשר וייס שליט"א, והשיב שלדעתו נראה, שהעובדה שהוא יודע את התחזית הצפויה, לא תשנה את האי דינא דנתפזרו העבים, ובכה"ג שנטהרו השמים לגמרי מעבים, הוא יצטרך לחזור ולברך אח"כ שוב באותו היום, ואע"פ שהוא ידע שהגשמים עתידים לחזור.

וכע"ז השיב הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, שיי"ל שכאשר השמים נטהרו וזכו לגמרי, למעשה יש בזה הפסק והיסח הדעת, ולכן דינו לחזור ולברך אח"כ שוב, ואע"פ שהוא ידע כבר בתחילה שהגשמים עתידים לחזור, - **וכע"ז דעתם של עוד רבנים מובהקים.**

[ואמנם יש מן הרבנים המובהקים דס"ל, דבאמת בכה"ג הנ"ל, שהוא לא הסיח דעתו מהברקים והרעמים, אי"צ לחזור ולברך אח"כ שוב, - ויש מן הרבנים המובהקים דנשארו בספק בזה, ואכמ"ל].

- יב -

[וע"ע בספר 'שיעורי שלמי תודה' (ברכות וירידת גשמים, עמ"פ) שכתב וז"ל, 'ואם היו ברקים ורעמים ובירך, ובינתיים טהרו השמים ושוב קדרו והיה ברקים ורעמים, והוא לא ידע מכל זה ולא היה אצלו היסח הדעת, שמעתי מהגרא"ל שטינמן (שליט"א) [צ"ל], שצריך לחזור ולברך, כיון שלמעשה היה פה מציאות אחרת' עכ"ל, - ולדברי מרן הגרא"ל צ"ל, נראה דהה"נ בנידו"ד, דיצטרך לחזור ולברך, ואע"פ שלא הי' לו היסח הדעת.

ואמנם בנידון השלמי תודה הנ"ל, יתכן דכ"ע יודו, דיצטרך לחזור ולברך, - כיון שאע"פ שלא הי' לו היסח הדעת בצורה חיובית, אך גם לא הי' ברור לו כל העת בדעתו, שיש בחוץ כל הזמן ברקים ורעמים, אלא הוא לכל היותר הי' מסופק בזה, - ובכה"ג זה גרע ממי שהי' ברור לו בדעתו, שהברקים והרעמים עתידים לחזור, ודו"ק ואכמ"ל].

ומעתה לדעת הסוברים ידיעת תחזית מזג האוויר לא תשנה את האי דינא דנתפזרו העבים וכנ"ל, א"כ שוב י"ל בנידו"ד, גבי בני ישראל במצרים, שאע"פ שהם ידעו שמכת הברד עתידה להתחדש בעוד זמן מה, אך מ"מ הם יכלו לברך שוב, בכל מטח ומטח של הברד, וא"כ יתכן שהם בירכו עשרות פעמים על הרעמים שהיו במכת ברד וכנ"ל.

ואח"כ כאשר התחילה מכת הברד, כל מי שהי' בשדה מת בתוך זמן קצר מהאש ומהברד, וכאשר כל האנשים והבהמות שהיו בשדה מתו ונשרפו, וכבר לא נשאר מהם זכר, מייד הפסיק הברד לרדת, וקולות הרעמים נדמו, וכדברי הגרי"ז הנ"ל, **שהברד לא ירד סתם כך על אדמת ארץ מצרים.**

- ז -

ומייד לאחר שהברד הפסיק לרדת, והרעמים כבר לא נשמעו, שבה השמש לזרוח במלוא עוזה, - ומכיון שכך, חשבו המצרים שלא נשמעו לאזהרת משה (שהזהירם שלא לצאת מבתיהם עד להודעה חדשה) שמכת הברד הסתיימה, ולאחר שהמתינו זמן מה וראה שהשמש ממשיכה לזרוח במלוא עוזה, החליטו אותם המצרים ללכת למכולת להביא אוכל לילדים הרעבים.

ואז, לאחר שהרבה מצרים חזרו להסתובב ברחובות, לפתע בלא שום סימן מוקדם, התחילו לרדת שוב מטחי ברד כבדים מעורבים באש, עם ברקים ורעמים עצומים, וכל המצרים שהיו באותה שעה מחוץ לביתם, מצאו את מותם תחת מטחי הברד.

ולאחר שכל המצרים שיצאו החוצה בזמן שהשמש זרחה, גם הם מתו ונשרפו, וכבר לא נשאר מהם זכר, אזי שוב הפסיק הברד לרדת, וקולות הרעמים נדמו, ושוב השמש חזרה לזרוח במלוא עוזה, וכדברי הגרי"ז הנ"ל, **שהברד לא ירד סתם כך על אדמת ארץ מצרים**, - וכך חזר חלילה, שוב הייתה הפוגה מהברד, ושוב יצאו מבתיהם, ושוב ירד ברד...

[וכיון שלא היו אז טלפונים, לכן לא ידעו המצרים, שכל אלו שהעיוזו לצאת בזמנים שהשמש זרחה במלוא עוזה, כולם מצאו את מותם ללא יוצא מהכלל, במטחי הברד הפתאומיים, - ומכיון שכך, לאחר כמה ימים שהיו המצרים נצורים בבתיהם, אזי גם אלו שהיו פחות אמיצים בטיבעם, הוצרכו לחדש את המלאי של המזון, - ולכן בזמן שהייתה הפוגה ממכת הברד, והשמש זרחה כרגיל, החליטו גם הם לצאת ולהביא אוכל, בתקווה שהם יסיפיקו לחזור לביתם ולתפוס מחסה, עוד לפני שיבוא מטח הברד הבא].

ומעתה מיושב שפיר מה שהקשינו לעיל, כיצד גם לדברי הגרי"ז הנ"ל, מכת הברד נמשכה שבעה ימים וכנ"ל.

- ח -

ועתה נשוב למה שכתבנו לדון לעיל, דאי נימא שהיו ת"ח מבני ישראל, שבירכו על הרעמים שנשמעו במכת ברד, את ברכת 'שכוחו וגבורתו מלא עולם' וכנ"ל, א"כ יש מקום לדון ולפלפל טובא, כמה פעמים הם בירכו את הברכה הנ"ל, במשך כל הזמן שהייתה מכת ברד וכנ"ל.

ומעתה לפי הביאור הנ"ל בדברי הגרי"ז יש לומר, דיתכן דהם בירכו את הברכה הנ"ל עשרות פעמים, במשך כל השבעה ימים של מכת ברד, - משום דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רכז, ב), 'כל זמן שלא נתפזרו העבים, נפטר בברכה אחת, - נתפזרו בין ברק לברק, ובין רעם לרעם, צריך לחזור ולברך', - והיינו אפי' באותו היום, - ודווקא היכא דהשמים נטהרו וזכו לגמרי, בין ברק לברק ובין רעם לרעם (ע"ע במשני"ב ס"ק ח).

וכיון דלפי הביאור הנ"ל, בין מטח ברד אחד למשנהו, השמש זרחה במלוא עוזה וכנ"ל, א"כ להנ"ל י"ל, דהם יכלו לברך את הברכה הנ"ל עשרות פעמים במשך כל שבעת ימי הברד, משום האי דינא דנתפזרו העבים בין רעם לרעם הנ"ל.

- ט -

אמנם באמת יש מקום לדון ולומר, דהם לא יכלו לברך את הברכה הנ"ל, יותר מפעם אחת בכל יום ויום, וכדלהלן.

דהנה יעוי' ברא"ש (ברכות פ"ט אות יג) שהביא מהירושלמי, שהדין של נתפזרו העבים הנ"ל, דומה לדין הנכנס ויוצא מחנותו של בשם, עיי"ש ואכמ"ל, - והעולה משם, שטעם הדין שכאשר נתפזרו העבים צריך לברך שוב, הוא משום שכאשר נתפזרו העבים יש בזה היסח הדעת, ולכן כאשר שוב נתקדרו השמים, דינו לחזור ולברך שוב, על הברקים והרעמים שיבואו אח"כ, - **וכן כתב להדיא הב"ח** (בסי' רכז שם), **שהטעם לזה הוא משום היסח הדעת**, עיי"ש.

ומעתה יש מקום לדון ולומר, דבני ישראל לא יכלו לברך על הרעמים שהיו במכת ברד, יותר מפעם אחת בכל יום ויום, כיון שהם הרי האמינו למשה, והם ידעו שעד להודעה חדשה (ועכ"פ לא פחות מז' ימים) מכת ברד תימשך, - והם ידעו שאפי' אם כעת יש הפוגה קצרה בירידת הברד, וקולות הרעמים נדמו, וגם השמש חזרה לזרוח

ניתן לשלוח תגובות הערות והוספות

בטלפון: 079-536-8174

כמו כן בקו זה ניתן גם להאזין לתגובות שהתקבלו במערכת